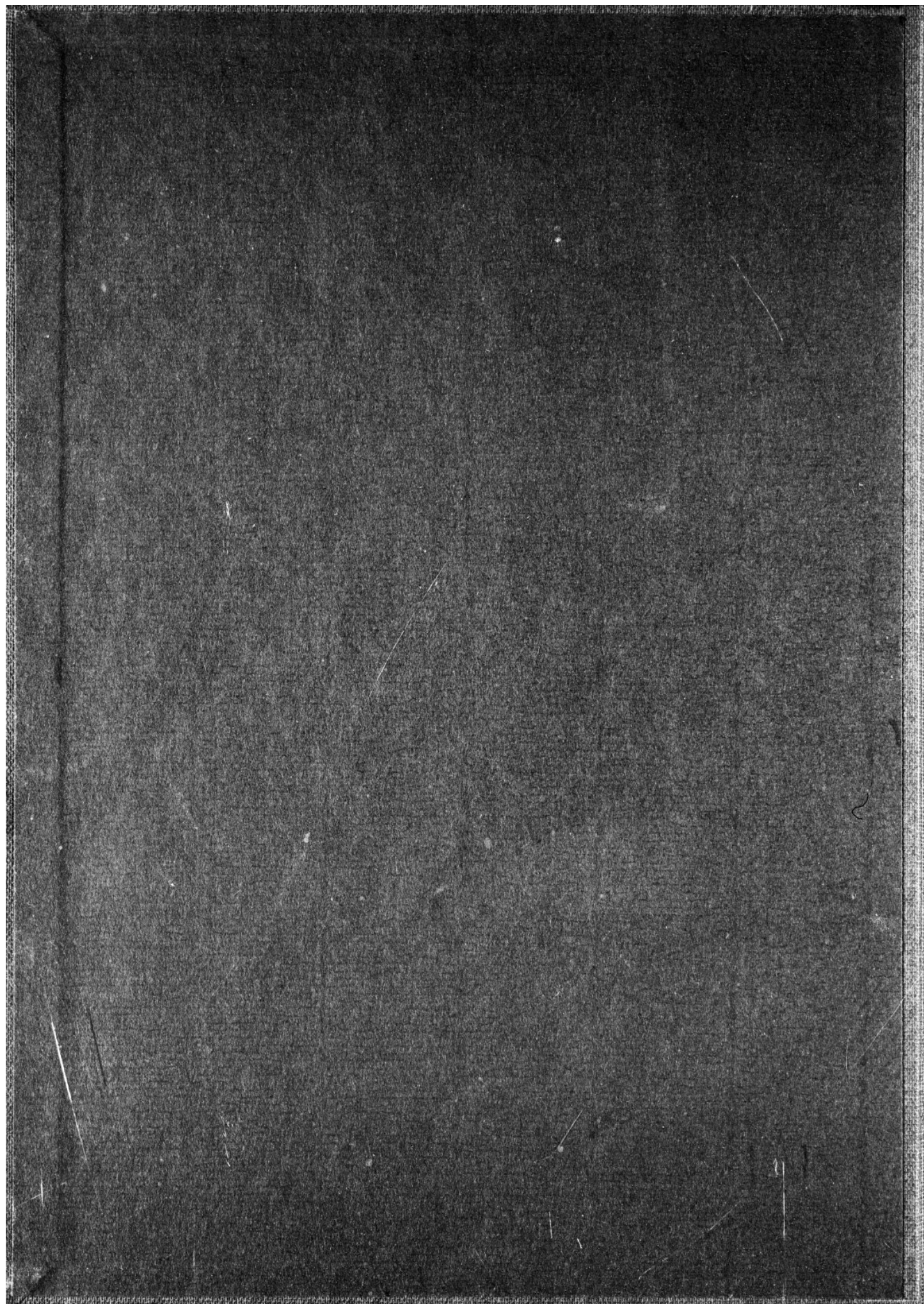

DR. ALBIN BRÁF

PŘÍBYTKOVÉ POMĚRY
VELKÝCH MĚST RAKOUSKÝCH

E 6993

38

✓ Příbytečné poměry velkých měst rakouských
se zvláštním zřetelem ku Praze a předměstským obcím.

PŘEDNÁŠKA,

kterou měl ve slavnostním shromáždění, konaném dne 7. července 1895 na paměť 25tiletého
trvání městské statistické komise Pražské,

člen její

Dr. ALBÍN BRÁF.
✓

3830

8883 E

EX LIBRIS

Prof. Dr. Cyril Horáček

*7.XI.1862 - †9.V.1943

•••

INVENTARIJ NUMERUS :

4931

SIGNUM :

ZF236

1112 HR

1112 m. klas. modern
(Havelský)

E 6993

11665/17

Na paměť své pětadvacetileté působnosti vydala naše statistická komise městská obšírné dílo o příbytečných poměrech v Praze a ve čtyřech velkých obcích předměstských, na něž se vztahuje její pravidelná činnost úřední, jakož i zároveň v pěti jiných obcích sousedních, které v její pravidelnou působnost nejsou pojaty. Lze sobě, tuším, sotva pomyslití předmětu, na němž by se světleji prokázati mohla zvláštní potřeba a povolání velkoměstských kanceláří statistických. Po stránce formální jest totiž příbytečná statistika úkolem, kterýž pro nezbytné kontroly a přehledky jen pomocí místních statistických orgánů dá se provésti s žádoucí všestranností a péčí. Po stránce věcné vždy poskytuje ona kořist důležitou, jež významem svým daleko sahá přes okruh zájmův a potřeb správy místní. Hovíť zajisté statistika příbytečná a zvláště její nejčlenitější část, bytová statistika velkoměstská, obojímu úkolu statistiky, nyní pořad obecněji ceněnému, totiž: jednak poskytovat zjištěním konkrétních skutečností bezprostřední podněty a vodítka opatřením správy veřejné, jednak ale podávat přesně vyšetřenou látku vědeckému vyzpytování typických jevů a pravidelností života společenského a takto konečně zase obecnější ještě podklady k vyvozování povšechných zásad správních. Dostačí ve směrech posléz řečených připomenouti si pouze, jak plodným materiálem již posloužila statistika příbytečná badáním o skladbě společnosti novověké s význačnou a stále patrnější v ní protívou života městského a venkovského, jak přispěla pečlivějšímu stopování účinků, jež mají bytové skutečnosti na poměry zdravotní a mravní, jak vydatnou stala se v tom směru oporou pro řešení některých stránek t. zv. otázky sociální.

A přece náleží statistika příbytečná, pěstovaná podle určitých, jednotně přijatých a zavedených vzorců, k nejmladším oborům pravidelného, methodického šetření odborného. Nenáleží snad proto k nejmladším, že by se byl tak pozdě probudil sám zájem na sociálních problémech, jejichž řešení se o tuto statistiku opírá. Ten zájem pocítil se zajisté již dávno. Dostavilť se s přirozenou nutností všude, kde zejména novověký průmyslový rozvoj vyvolal úsilné a nepřestávající místní soustřeďování obyvatelstva se všemi jeho důsledky. Ale prostředek, kterého se původně užívalo ke zjištění příbytečných

*

skutečností, byl jiný. Tím prostředkem byla vyšetření rázu anketního, tu soukromá, tu veřejná, zpravidla však co do podnětu, času a místa nahodilá, sosnovaná na základech rozdílných, vyvolaná více méně jen určitým, co do předmětu obmezeným, praktickým neb vědeckým zájmem a daným takovým zřetelem výlučně ovládaná. Potkáváme se s anketami toho druhu již ve druhé čtvrti věku našeho, a to, jak pochopitelně, především v zemích, kde velkovýroba průmyslová dříve zapustila kořeny — v Anglii, Francii a Belgii. Ano časová přednost, pokud sahá moje známost, náleží mezi nimi Belgii, ovšem jen časová, neboť nedovedla země tato výsledků podobných šetření plodně vykořistiti, jak svědčí její až dosud nevalně vyvinuté zákonodárství sociální. Sem spadá zejména anketa bruselská o bytech dělnických, podniknutá r. 1837 komisí centrální rady pro veřejné zdravotnictví, jejíž výsledky zpracoval známý statistik Ducpétiaux, a všeobecná anketa o poměrech dělnických z r. 1843. V Anglii, této klassické zemi vzorných anket veřejných, počíná se řada hojných specialných šetření tohoto druhu parlamentární anketou, dosazenou k podnětu Roberta Peela r. 1844 k vyšetření bytových poměrů tříd pracujících. Zde také praktické využitkování zákonodárcovo bylo bezprostřednější a čilejší. Z francouzských anket veřejných, ač co do úkolu velmi obmezená, přece svým předmětem vysoce zajímavá byla anketa o poměrech t. zv. *chambres garnies* a jejich obyvatelů, uspořádaná r. 1849 pařížskou komorou obchodní s účelem, řekli bychom, morálno-statistickým. Její výsledky byly, o dvacet let později, podkladem důvtipného spracování Laspeyresova*), ve kterémž přihlíženo jest také ke skutečnostem vyšetřeným pozdější anketou, zavedenou r. 1860 o témže předmětu a s hlediště podobného. Ze soukromých jsou zajímavé osobnosti pořadatelů ankety o bytových poměrech londýnských, které zavedly o své újmě v letech osmdesátých dva denníky londýnské — *Daily News* a *Pall Mall Gazette*. Kromě těch budiž jen ještě zmínka zběžná věnována anketě, kterou zařídil o bytových poměrech chudších tříd v Německu „*Verein für Socialpolitik*“, jenž výsledky uveřejnil r. 1886 a 1887.**)

Nepopíratelný užitek anket těch, jež hleděly vždy dle možnosti snést zároveň více méně hojnou látku statistickou dle jistých hledišť utříděnou, ano často v jádru svém byly anketami statistickými, spočíval, kromě bezprostřední praktické závažnosti zjištěných fakt, především také v tom, že se ustálily určité hlavní úkoly pozorování, že se — jak při všem podobném díle bývá — poznávaly stále nové stránky věci a že se zdokonalila technika sbírání a pořádání materiálu. Tak byla připravena cesta úřední statistice bytové, odborně vycvičenými silami prováděné, po stránce věcné soustavnější a všestrannější, protože ne více ovládané jen požadavky nějakého konkrétního, zrovna v popředí stojícího úkolu sociálnopolitického.

*) *Der Einfluss der Wohnung auf die Sittlichkeit*. Berlin 1869.

**) *Die Wohnungsnoth der ärmeren Klassen in den deutschen Grossstädten*. Schr. d. V. f. Socialpolitik, sv. 30, 31, 33. Lipsko 1886—1887.

Tím, že převzaly stálé úřady statistické péči o zjištění poměrů příbytečných, a to podle vzorců, které v jistých alespoň směrech poskytují již vítaný podklad práci srovnávací, nestaly se ankety zbytečnými. Úřední vyšetření statistická prováděná orgány odborně vyškolenými, vládnoucími vším apparatusem pečlivé přípravy, jsou dokonalejším prostředkem poznání, než občasné, ad hoc zařízené, nahodilé ankety. Leč jsou jím toliko v jednom směru, pokud totiž jde o skutečnosti číslem vyjadřitelné, o kvantitativní. Podrobná kvalitativní vyšetření a vypsání — silná, rázovitá stránka dobrých anket — zasáhnou tam, kam ciferní loket statistiky nestačí, vyjasní kouty, které by pouhá statistika neosvětlila dostatečně. Ale také orientační úkol ankety nepoměrně získává, když je možno postupovati po cestách dříve vyjasněných světlem odbornicky provedené statistiky. Odtud již dříve zmíněné živé pídění se po látce číselné v někdejších anketních vyšetřeních. I tak nezkracuje možnost přesné statistiky ani vědeckou ani praktickou hodnotu anket jako prostředku objasňujícího skutečnosti společenské; spíše vyhledává statistika v nich doplnění a tvořící pro ně pevnější podklad a bezpečnější východiště zvyšuje jejich účinnost. Co se dá racionálním jich sloučením docílit, dokazuje basilejská anketa bytová z 1.—19. února 1889, jež měla v Karlu Būcherovi nejen výborného osnovatele, nýbrž i výsledky její zpracovatele bystrého.)*

Spokojme se zatím zřejmým pokrokem, docileným první obsáhlou a pečlivou statistikou příbytečných poměrů Pražských a předměstských, kterou, pokud běží o stránku zdravotnickou, způsobem velmi cenným doplňují pravidelné výroční zprávy městského fysikátu. V jiném směru — pokud jde totiž o přeplněné byty Pražské chudiny — nedošlo pohříchu v čas povšimnutí, jak výtečná látka anketní byla složena v zápiskách a referátech dlouhým cvikem vyškolených, vážností svého poslání naskrz proniklých vyšetřovatelů chudiny, jakým na př. byla zvěčnělá Marie Riegrová a jsou dosud někteří z žijících jejich věrných spolupracovníků a spolupracovnic. Na venek dostaly se jen sporé stopy pronikavých těch vyšetření v povšechných úvodech výročních zpráv vydávaných od opatrovenského komitétu. Bude velikým prospěchem pro Prahu a sociální její pokroky, najdou-li síly takové své stoupence, na dobrých vzorech vychované, a bude-li svým časem možno užiti pomoci jejich a jiných stejně horlivých, obětavých, těžkého úkolu se neštítících pracovníků k žádoucímu kvalitativnímu doplnění díla příbytečné statistiky, v němž zajisté bude pokračováno.

Záměrné sdružení obojí práce stane se tím důležitějším, protože již již vyrůstají nám na poli sociálního badání nové záhady souvisící s typickými jevy velkoměstských poměrů. Již neběží pouze o zvláštnosti chudinských obydlí a jejich účinky zdravotní i mravní. S jedné strany neúprosná kritika, obírající se některými zjevy renty domové a zlořády spekulace stavební, počíná

*) Die Wohnungs-Enquête in der Stadt Basel von 1.—19. Februar 1889. Basilej 1891